

Kadonneet kartalle

- Pohjanmaan kosteikkokartoituksessa löytyi 136 kohdetta

Kadonneiden kosteikkojen metsästys onnistui erinomaisesti Pohjanmaan riistanhoitopiirin alueella. Metsästysseuroille, kalastuskunnille ja muille luontoharrastajille vuonna 2008 suunnatun kyselyn tavoitteena oli kunnostuskelpoisten ja hoidon tarpeessa olevien kohteiden löytäminen. Hanke nostatti kosteikkokokoumeen, jota yritetään tänä vuonna levittää muuallekin.

▲ Hankekoordinaattorina toimi metsätalous-insinööri Pirita Yliaho. Rahoitus järjestyi Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan TE -keskusten alueidenvälisistä ja yleishyödyllisistä maaseudun kehittämishankevaroista. Toteutuneet kustannukset olivat noin 30 000 euroa. Pohjanmaan riistanhoitopiiristä lähetettiin metsästysseuroille, kalastuskunnille, lintutieteellisille yhdistyksille, metsäsuunnittelun ammattilaisille ja luonnonsuojeluyhdistyksille 450 kosteikkokyselylomaketta. Niiden tavoitteena oli kerätä tietoa mahdollisista kunnostuskelpoisista kosteikkokohteista

riistanhoitopiirin alueella. Vastauksia saatiin 176 kappaletta, ja niissä ilmoitettiin tiedot 136 eri kohteesta.

Aktiivisimmin kyselyyn vastasivat metsästysseurat ja kalastuskunnat, mutta myös metsäkeskuksen toimistoista ja metsänhoitoyhdistyksistä saatiin muutamia vastauksia. Erityismaininnan ansaitsevat seuraavat kosteikkoluonnon hoitamiseen innostuneiden riistanhoitoyhdistysten metsästysseurat:

- Evijärvi-Kortesjärven riistanhoitoyhdistys 20 kohdetta
- Lappajärven-Vimpelin riistanhoitoyhdistys 12 kohdetta
- Jalasjärven ja Kannuksen riistanhoitoyhdistykset 9 kohdetta

Kosteikkokokoumeen nostamiseksi riistanhoitopiiri järjesti myös kahdeksan tiedotusiltaa, joiden ohjelmaan kuului kosteikkojen hoidon luennon lisäksi myös maastokäynti kosteikkokohteella.

Yleisin kohde: kuivatettu järvi tai lampi

Umpeenkasvaneet tai kuivatut lammet ja isompien järvien umpeenkasvaneet lahdet olivat tavallisimpia ennallistettaviksi ilmoitettuja kohteita. Varsinkin kalastuskuntia kiinnosti umpeenkasvaneiden järvenlahtien kunnostaminen niittämällä. Kosteikkokyselyyn ilmoitettiin myös muutama vanha savenottokuoppa.

Saadut vastaukset luokiteltiin kolmeen pääluokkaan (A, B ja C). Luokittelun tavoitteena oli löytää sellaiset kohteet, joiden kunnostus tuottaisi parhaimman lopputuloksen vesilintukantojen hoidon näkökulmasta. Vesilintualueiden kunnostamisen päätavoitteena on yleensä luoda uusia elinympäristöjä vesilintupoikueille. Poikueet viihtyvät parhaiten rehevillä, kasvillisuudeltaan monimuotoisilla kohteilla, joissa avoveden ja kasvillisuuden suhde on 50:50.

Luokat valittiin kohteen ravinteisuuden ja ennallistamistavan perusteella. Parhaiksi kohteiksi luokiteltiin kasvillisuudeltaan rehevät kohteet,

joiden kunnostus olisi toteutettavissa patoamalla tai mahdollisimman vähällä kaivutyöllä. A-luokan kohteita eli parhaita ennallistamiskohteita löytyi 33 kappaletta ja keskitason (luokka B) ennallistamiskohteita 63 kappaletta. Valitettavasti osa kohteista oli sellaisia (C-luokka), että niiden kunnostaminen ei todennäköisesti kannata. Tällaiset kohteet olivat karuja rahkasammal pohjaisia alueita, joissa kunnostus jouduttaisiin toteuttamaan kaivamalla suuria maamassoja. Vesilinnut eivät todennäköisesti innostu pesimään tällaisilla alueilla, sillä niiden karuudesta johtuen niille ei avoveden myötäkään ilmestyisi monipuolisen vesikasvillisuuden ylläpitämää rikasta vesihyönteismaailmaa, joka on edellytys vesilintupoikuiden menestymiselle.

Ennallistamislukot:

- **A-luokka:** Paras ennallistamiskohde, 33 kpl:
 1. Rehevä - Patoaminen
 2. Rehevä - Patoaminen + vähäinen kaivaminen (enintään 30 cm)
- **B-luokka:** Keskitason ennallistamiskohde, 63 kpl:
 1. Rehevä - Patoaminen + suuri kaivaminen (yli 30 cm)
 2. Karu - Patoaminen
 3. Rehevä - Kaivaminen
- **C-luokka:** Huonoin ennallistamiskohde, 40 kpl:
 1. Karu - Patoaminen + kaivaminen
 2. Karu - Kaivaminen

Talkooperinne elää vielä

Suurin osa ilmoitetuista kohteista oli pinta-alaltaan yli viisi hehtaaria, ja reheviä kohteita oli vastauksissa kaksi kertaa enemmän kuin karuja. Karut kohteet sijaitsivat pääasiassa Keski-Pohjanmaalla. Muutama kosteikko voitaisiin ennallistaa pelkästään patoamalla. Suurin osa kohteista olisi

Yleisin "kadonnut" kosteikkotyyppe Pohjanmaan kosteikkokartoituksen tulosten mukaan oli maatalouden vaikutuspiirissä oleva järvi, joka on aikoinaan kuivattu maa- ja metsätalouksmaan saamiseksi. Viljelykelpoista peltoa ei aina saatu, järvin katosi ja vain mäntäikkö jäi. Koko maassa tällaisia järviä löytyy sadoittain, ja niiden kunnostaminen olisi tehokasta vesilintukantojen hoitoa.

Turvetuotantoalueen kunnostaminen turpeennoston päätyttyä on hyvä monimuotoisuutta lisäävä jälkikäyttömuoto. Tämä muutama vuosi sitten kunnostettu alue kuhisee jo vesilintupoikueita.

Umpeenkasvaneet tai kuivatut lammet ja isompien järvien umpeenkasvaneet lahdet olivat tavallisimpia ennallistettaviksi ilmoitettuja kohteita.

ennallistettavissa ainoastaan kaivamalla, jotta ei aiheutettaisi vettymishaittoja maa- ja metsätalouksalueille. Kohteita, joissa voitaisiin käyttää patoamisen ja kaivamisen yhteisvaikutusta oli yhteensä 44 kappaletta. Arvioitujen ennallistamiskustannukset vaihtelivat suuresti: alle 1 000 eurosta yli 100 000 euroon. Ennallistamistavalla on suuri vaikutus kunnostuksen kustannuksiin.

Pelkästään patoamalla ennallistettavat kohteet tulevat edullisemmaksi kuin kaivamalla tehtävät kosteikkoalueet. Patoamista puoltaa myös se, että kohteet ovat heti ihanteellisia vesilintupoikueympäristöjä, koska niiden kasvillisuutta ei ole jouduttu kuorimaan pois. Suurimmassa osassa vastauksista ei vielä tiedetty maanomistajan kiinnostuksesta ennallistamiseen. Vastauksissa arveltiin kuitenkin, että monen omistajan asenne on myönteinen. Alustavan tiedon mukaan kohteiden ennallistamiseen olisi saatavissa runsaasti talkootyöapua metsästysseuroista. Oli ilahduttavaa huomata, että pohjalaiset perinteet elävät vielä nykyäänkin kiireen keskellä.

Kosteikkojen perustamisen, ennallistamisen ja hoidon rahoitustukimuodot kiinnostivat ihmisiä, ja tukivaihtoehtoista tarvitaan jatkossa lisätietoa paikallisten toimijoiden käyttöön. Hankkeessa korostettiin myös maanomistajien mukanaoloa ja kiinnostusta omien kosteikkojensa ja lähiympäristönsä hoitoon. Mahdollisia kosteikkokunnostuksia suunnitellaan vain siellä, missä ne eivät haittaa maa- ja metsätaloutta ja maanomistajilla on kiinnostusta ennallistamiseen. Hankkeen aikana tuli ilmi, että ihmisillä oli monia eri intressejä kosteikoille. Sama kosteikko voi tarjota vesilintupoikuepaikkoja, kalastus-, metsästy- ja virkistysmahdollisuuksia sekä lisätä vesiensuojelua ja koululaisille ympäristöopin tietämystä.

Laaja yhteistyöverkosto

Kesällä järjestettiin eri organisaatioiden kosteikko-

Korttepaalain – kone kosteikkojen palveluksessa

• Kortteen valtaama järvenlahti lienee maamme yleisin hoidon tarpeessa oleva kosteikkokohde. Tiheä kasvusto on vesilinnuille usein liian yksipuolinen elinympäristö, mutta sitä voidaan kohentaa aukotamalla siihen lisää avovesialaa. Nyt niittoon löytyy entistä parempia työkaluja.

Järvien rehevöitymisen myötä kortteen voittokulku jatkuu tulevaisuudessa. Osin tämä luo lisää vesilintuympäristöjä, sillä monet karut vesialueet muuttuvat linnuille soveliaammiksi, rehevääksuvuiksi järviksi. Toisaalta kiihtyvä umpeenkasvu voi myös vähentää elinympäristöjen monipuolisuutta, sillä vesilinnut suosivat alueita, joissa avoveden ja ilmaversoisen kasvillisuuden suhde on noin 50:50.

Kortteen valtaamien lahtien hoitoa on monin paikoin edistetty mitä erilaisimmilla vehkeillä, joiden avulla on yritetty aikaansaada tuo yllämainittu avoveden ja kasvillisuuden suhde. Yleisin malli lienee ollut veneen perään kiinnitettävä, kortetta kurittava niittokone. Kunnostusten suurin ongelma on ollut se, että niittojätteen kerääminen on ollut hankalaa, ja yleensä se onkin jäänyt järveen rehevöittämään sitä entisestään. Järveen jäänyt kortemassa on niin tiivistä tavaraa, että se estää myös veneilyn niitetyissä lampareissa ja kanavissa. Siinä soutaminen on lähes mahdotonta.

Puimurin, paalaimen ja lautan risteymä

Kortteikon niittoon on nyt kehitetty työkalu, jonka teho ja käytettävyys ovat omaa luokkaansa. Ympäristö-Junkkariksi ristittyä

Ympäristö-Junkkari-monitoimialus niittää ja paalaa kortetta tehokkaasti.

monitoimialusta voisi kutsua puimurin, paalaimen ja lautan yhdistelmäksi. Se kerää niittämänsä kasvimaan leikkuupöydän kautta paalaimen, joten kasvimassa ei jää järveen vesistöä rehevöittämään tai virkistyskäyttöä hankaloittamaan.

Monitoimialus oli viime kesänä työn touhussa Töysän Ponnenjärvellä, ja artikkelin kirjoittajat pääsivät seuraamaan sen työtä käytännössä. Työnopeus on noin kaksi kilometriä tunnissa. Niitetty kasvimaassa paalataan lautan kyytiin, jonka jälkeen se kuljetetaan rantaan jatkosijoitusta varten. Laitte pystyy työskentelemään noin puolen metrin syvyydessä vedessä. Myös vesisammaleen poisto onnistuu.

Kalastuskunnat ja metsästysseurat yhteistyöhön

Ympäristö-Junkkari on tehokas laite, joten aivan ilmaista sen käyttöä ei ole: tuntitaksa liikkuu noin 1000 euron suuruusluokassa. Toisaalta jo parissa tunnissa saadaan aikaan mittavia aukotuksia ja voidaan luoda vesilinnuille hehtaaritolkulla monipuolista elinympäristöä yksipuolisen korteviidakon tilalle.

Laitteen käyttöä kosteikkoluonnon hoidossa voisi jatkossa suunnitella metsästyseurojen ja kalastuskuntien yhteistyönä, sillä sen avulla voitaisiin parantaa merkittävästi myös kalaston elinoloja. Yhteistoiminnan myötä käyttökulut jakaantuisivat, ja myös rahallisten tukimuotojen valikoima ja rahoituksen saantimahdollisuudet paranevat, mikäli paikalliset riista- ja kalasektorit yhdistävät voimansa.

koasiantuntijoiden kanssa sidosryhmäkokous. Mielenkiintoiseen yhteistyön kehittämiskeskusteluun osallistuivat edustajat Etelä-Pohjanmaan metsäkeskuksesta, Pohjanmaan TE -keskuksesta, MTK Etelä-Pohjanmaasta, Suomen Metsäjäiliiton Keski-Pohjan ja Pohjanmaan piireistä, Pro-Agria Etelä-Pohjanmaasta, Länsi-Suomen ympäristökeskuksesta ja Pohjanmaan vesiensuojeluyhdistyksestä.

Organisaatioiden välistä yhteistyötä päätettiin kehittää, ja kukin lupasi jakaa omaa ammatitasaamistaan. Monissa yhteyksissä on myös kummasteltu suurta löydettyjen kosteikkojen

määrää, mutta se ei hankkeen vetäjiä hämmästyttänyt. Metsästäjien ja maanomistajien yhteistyö maaseudulla toimii hyvin, ja ilmeisesti kosteikkojen kunnostamisen pääasiallisena motiivina Suomessa on nimenomaan riistanhoidollinen näkökulma.

Riistanhoitopiiri järjesti yhteistyökokouksen myös Vapon edustajien kanssa, ja jatkossa saadaan käyttöön myös tiedot suoalueista, jotka poistuvat turvetuotannosta muutaman vuoden sisällä. Monen jälkikäyttömuodoksi sopii hyvin kunnostaminen vesilintualueeksi. Perustamiskustannukset pienenevät, kun aluetta voidaan muotoilla jo turpeennoston loppuvaiheessa vesilinnuille sopivaksi.

Sormet syyhyävät

Riistanhoitopiirin kosteikkoesiselvityksen tietoja ei haluta haudata mappien kätköihin, vaan niiden tarkoituksena on toimia kasvualueena entistä suunnitelmallisemmalle kosteikkojen hoidolle myös käytännössä. Jo tänä vuonna on tarkoitus laatia ennallistamissuunnitelmia parhaimmille löydettyille kohteille. Laajimpiin kosteikkosuunnitelmiin käytetään myös muiden yhteistyöorgani-

saatioiden asiantuntemusta ja riistanhoitopiiri keskittyy suunnitelmien riistaosien tekemiseen.

Pohjalaisissa metsästyseuroissa virisi hankkeen myötä melkoinen kiinnostus palauttaa oman lähialueen kadonnut tai luonnonarvoiltaan heikentynyt kosteikko uuteen kukoistukseen. Innokkaimmat seurojen edustajat soittivat jo viikko kyselyn postittamisen jälkeen riistanhoitopiiriin ja tiedustelivat rahoitusapua kohteensa kunnostamiseen.

Kosteikkokoordinaattori ja paikalliset metsästyseurat odottavat malttamattomina jatkohankkeelle haetun rahoitustuen (myönteisen) päätöksen saapumista. Hienosti onnistunut esiselvitys osoitti, että ennallistettavia kohteita on Pohjanmaalla paljon. Lämmiin kiitos vielä kerran kaikille esiselvitys-hankkeeseen jollain tavoin osallistuneille! Pohjanmaan mallin kaltainen esiselvityshanke pyörittää käyntiin maamme muissakin riistanhoitopiireissä tämän kevään aikana. Joten olkaahan valmiina vastaamaan kosteikkokyselyyn, kun se kolahtaa postilaatikkoonne! ▼

Teksti ja kuvat: Pirita Yliaho ja Jarkko Nurmi, Pohjanmaan riistanhoitopiiri

Vesilintujen metsästyksen tärkeä motiivi kosteikon perustamisessa ja hoidossa. Viime vuosikymmenien aikana metsästäjät ovat kunnostaneet yli 2000 kohdetta.

Kosteikkokartoitus käynnissä koko maassa – ilmoita oma kohteesi

• Tämän Metsästäjä-lehden ilmestyessä kaikki suomalaiset metsästyseurat ovat saaneet tai juuri saamassa postia omalta riistanhoitopiiriltään. Pohjanmaan kosteikkokartoituksen kaltainen kyselytutkimus on käynnissä juuri nyt kaikissa riistanhoitopiireissä, ja sen tarkoitus on tuottaa valtakunnallinen esiselvitys kosteikkojen kunnostamisen mahdollisuuksista. Tarkoituksena on kartoittaa kaikki vesilintuelinympäristöiksi kelpaavat kosteikkoalueet peltoaukeiden savenottoalueista aina laajoihin vesijättömailiin. Lomakkeen voi täyttää ja palauttaa myös sähköisesti Metsästäjäin Keskusjärjestön internetsivuilla osoitteessa www.riista.fi.

Metsästäjäin Keskusjärjestön riistanhoidon kokeilu toiminnan vetäjät (etujoukoissa äskettäin eläköitynyt riistanhoidon kokeilujohtaja Pentti Vikberg) ovat tehneet jo vuosikymmeniä työtä kosteikkoluonnon ennallistamiseksi. Metsästyseuratutkimuksen mukaan viesti on kuultu myös kentällä, ja viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana Suomessa on metsästäjävetoisesti kunnostettu jopa noin 2000 kosteikkoa. Pohjanmaan kosteikkokartoituksen tulokset kertovat kuitenkin, että työ on vasta alussa: moni kosteikko odottaa vielä kunnostajansa. Kunnostamista riittää, ja lähiaikoina siihen saadaan lisäpotkua maa- ja metsätalousministeriön riistaosastolta.

Suomen riistataloudellinen kosteikkostrategia

Ministeriön johdolla on viime vuoden aikana laadittu Suomen riistataloudellista kosteikkostrategiaa, jonka päätavoitteena on edistää kosteikkojen kunnostamista ja aktiivista hoitoa. Strategia luottaa kahden "joukkueen" yhteistoimintaan, joiden tavoitteena on edistää vesilintujen elinympäristöjen hoitoa: toiveet kohdistetaan kahteen tahoan, jotka kykenevät kattavaan yhteistyöhön arkiluonnon hoidossa: maanomistajiin ja metsästäjiin.

Kosteikon kunnostamiseen tarvitaan aina maanomistajan lupa, ja metsästyseuroista taas löytyy yleensä talkoapuuta itse kohteen kunnostamiseen. Nämä kaksi tahoja saavat luonnonhoidossa paljon aikaan toimivien yhteistyösuhteidensa ansiosta ja tämän suhteen varaan ministeriökin haluaa kosteikkostrategiansa rakentaa.

Kosteikkostrategian tueksi on laadittu myös metsästäjäorganisaation käytännön toimenpideohjelma, joka pyrkii löytämään käytännön työkaluja entistä laajamittaisempaan kosteikkoluonnon hoitoon. Ohjelman toteuttaminen on saanut tukea Maatilatalouden kehittämissä rahastosta, ja tänä vuonna kosteikkojen hoitoa pyritään edistämään muun muassa seuraavien toimenpiteiden avulla:

- Kosteikkojen kunnostamisen mahdollisuudet kartoitetaan kaikissa riistanhoitopiireissä metsästyseurakyselyllä. Toteuttaja: alueelliset riistanhoitopiirit
- Kosteikkojen kunnostamisen käytännön tueksi valmistellaan Riista-kosteikko-opas. Toteuttaja: Helsingin yliopiston riistaeläintieteen opetus
- Maatalouden ympäristötukijärjestelmän kehittämismahdollisuuksia kosteikkojen hoidon edistämiseksi selvitetään tutkimuksella. Toteuttaja: Ruralia-instituutti (Helsingin yliopisto)
- Vuoden 2009 aikana valmistellaan hanke, jonka avulla kosteikkojen kunnostamisen ja hoidon suunnittelua ja käytännön kunnostusten toteuttamista voitaisiin tukea rahallisesti kaikissa riistanhoitopiireissä. Toteuttaja: Metsästäjäin Keskusjärjestö ja sinne palkattu hankekoordinaattori

Kosteikkojen hoidon pullonkauloja on purettava

Kosteikkojen kunnostamisen pahimmat pullonkaulat liittyvät kunnostussuunnitelmien laatimiseen ja käytännön kunnostusten toteuttamiseen. Molemmat osiot vaativat rahaa, jota on arkikosteikkojen hoitoon ollut tarpeeseen nähden huonosti saatavilla.

Kosteikkostrategian valmistelussa onkin käynyt ilmi, että eri viranomaisten yhteistoimintaa tulisi kehittää kosteikkojen hoidon suunnittelun osalta. Nyt kosteikkojen hoito on tavallaan heitetty talkooporukoiden tai yksittäisten maanviljelijöiden huoleksi. Mikäli viranomaisten yhteistyötä voitaisiin jatkossa kehittää entistä suunnitelmallisemmin, saattaisi siitä koitua merkittävää hyötyä maatalousalueiden luonnon monimuotoisuudelle ja myös vesiensuojelulle.

Jatkossa tarvitaan maakunnallista "kosteikkokaavoitusta", jonka avulla esimerkiksi ympäristö- ja riista-alan viranomaiset voisivat tukea maanomistajien ja metsästyseurojen toimintaa kosteikkojen kunnostamiseksi. Talkoointoa maaseudun kylistä löytyy edelleen, ja metsästyksen ja riistanhoito lienevät kylälaisten tärkeimpiä toimintamotiveja kadotettujen kosteikkojen palauttamisessa.

Mikäli kohteiden kunnostamista suunniteltaisiin maakuntatasolla nykyistä laajemmalla viranomaisyhteistyössä, voitaisiin kunnostettavista alueista muodostaa myös käytännön vesiensuojelun kohteita tulevaisuudessa. Laaja-alaisen kosteikkojen kautta voitaisiin ohjata maa- ja metsätalouden valumavesiä, jotta ne puhdistuisivat kiintoaineista ja ravinteista ennen virtaamistaan jokiin ja järviin. Silloin voittajia olisivat maaseudun luonnon monimuotoisuus ja vesiensuojelu, jonka merkitys entisestään korostuu ilmastonmuutoksen myötä.

Laaja-alaisen kosteikkojen kautta voitaisiin ohjata maa- ja metsätalouden valumavesiä, jotta ne puhdistuisivat kiintoaineista ja ravinteista ennen virtaamistaan jokiin ja järviin.